ARCHIVU
pentru filologia si istoria.

Nr. XL. 25. Noembre 1871—2.

(XLVII.)

Epilogu.

Necesitati a intrerumpe editiunea Archivului acumu de doi ani de dîle, cu pucina esceptiune, dar' si acumu inca nepotendu prevedé, deca vomu mai poté continuá, cumu amu dorí si amu doritu si panà ací, ne semtîmu indetorati, pentru casulu candu acestu numeru ar' fí celu dein urma alu Archivului, a dá aici ore-care computu despre activitatea nostra panà acumu, si una ochitura asupr'a starei presenti acelei parti literarie romanesci, carea este obiectulu acestei folie literarie.

In program'a nostra ne restrinseramu numai la filologi'a si istori'a natiunale, dar' totu una data ne-amu ocupatu dein candu in candu si cu anticitatile romane-latine, fiendu de convictiune, cà istori'a si limb'a romanesca, nu incepe numai dela Gelu, Dragosiu, si Radu-Negru, ci e continuarea istoriei romane-latine si a filologiei latine-italice, inca mai dein susu de Aurelianu si Traianu, si cà limb'a si natiunea romana dein provinciele dacice e numai una ramificatiune a' limbei si gentei italice-romane, a' careia origine se pierde intru intunereculu tempureloru anteistorice pre campii Latiului si Ausoniei.

Acestu puntu de vedere, in care filologi'a si istori'a nostra aparu in cea mai strinsa legatura, ne impuse oblegatiunea de a le si tractá impreuna, si a nu le despartî un'a de alt'a; dein care causa amu si datu acestei folie titlulu pusu in fruntea fia-carui numeru.

Erá de doritu, si doriamu si noi dein totu sufletulu, ba inca si sperámu, cà cu ajutoriulu barbatiloru de litere, vomu dá in decursulu periodului, pre câtu va durá acesta folia, nu numai notitie, documente si monumente, dar' si tractate intregi filologice si istorice, cari se lumineze mai multe punte, dein sfer'a loru, panà acumu oscure seau dubie, inca si cari se scotia la lumina si alte punte panà acì nesciute seau necunoscute.

Inse cu dorere recunoscemu, cà in acestu respectu ne-aflaramu insielati, in câtu ajutoriulu literariu ne a lipsitu mai de totu, si prospectulu nostru intru atât'a remase numai ilusiune, ale careia urmari au fostu, precumu se vede, destulu de triste, in câtu nece noi nu amu potutu implení dupa dorentia propusulu si promisulu nostru; si totu, ce amu datu, a fostu mai multu una colectiune de materiale, de câtu una prelucrare scientifica si in modu esauritoriu.

Dar' nece acestu materiale totu, câtu-lu avemu la despusetiunea nostra, nu amu fostu in stare alu impartasî in decursulu aniloru trecuti; inca si mai multe parti, dein cele incepute si promise, nu s'au potutu continuá si completá.

Unu morbu, care catrà capetulu anului 1869 ne-a apucatu, si ne-a storsu poterile fisice intru atât'a, câtu tota ocupatiunea literaria, alesu in scriere, ne aruncá de nou la pamentu, de câte ori ne incercámu a mai reprende pen'a pentru continuare, — si carele si astadi dureza, mai totu in mesur'a aniloru trecuti, fù piedec'a principale, in câtu dela Sept. 1870, panà astadi (Nov. 1872), nu amu potutu dá la lumina de câtu unu singuru numeru, si cu celu presente doi.

Totu dein acea causa, nu amu potutu, nece luá la revisiune si completare dictiunariulu si glosariulu nostru, promisa cu alta ocasiune, nece a ne ocupá cu completarea Gramatecei nostre in partea sintactica, cu atâtu mai pucinu cu alte intreprenderi literarie, ce aveamu de cugetu ale incercá.

Amicii nostri, dar' chiaru si inimicii, voru scí apretiuí si escusá dein acesta causa, atâta intardiare dein partea nostra intru edarea acestoru doi numeri ultimi dein cursulu anului IV, alu acestei folie.

Cumu avemu de cugetu a urmá in venitoriu, pre câtu ne voru permite poterile, ne vomu dechiará la calcâniulu numerului presente.

In ce atinge mai in colo starea presente literaria a' filologiei si istoriei, nu potemu de câtu pre scurtu oserbá aici, cà in partea prima inca nu amu ajunsu nece macaru in modulu scrierei romanesci la una deplena armonia, dein coce si dein colo de Carpati.

Societatea Academica dein Bucuresci si-a croitu, precumu se scie, una sistema provisoria de ortografia, care o oserbeza in Analile societatei, si in Dictionariulu si Glosariulu seu. Ea nu diferesce multu de a' Archivului, de câtu cà reduplica cosunantile dupa limb'a latina, scrie ione in locu de iune, si ici colea câte unu **o** in locu de **a** finale etc.

Unele diuaria de dein coce au adoptatu in câtu-va ortografi'a academica, va se dîca in reduplecatiunea cosunantiloru si **o** finale, dar' nu si in cele alalte.

Preste totu, diuaria-le de dein coce si de dein colo, se tienu strinsu mai tote de sistem'a, ce o au apucatu dela inceputu, si nu e prospectu, cà voru se se abata dela ce au apucatu una data, — chiaru si dupa ce si ministeriulu Romaniei si-a decretatu ortografi'a sa. Progresu dar' in asta parte, la totu casulu, nu este.

De Sintactic'a limbei romanesci, amu atinsu si in nr. trecutu, si suntemu curiosi a vedé, de vomu traí, deca acumu cu trei premia se va castigá mai multu, de câtu mai ante cu unulu, alesu cà cele doue mai noua, suntu mai mici de câtu celu vechiu unulu.

Nu scimu, deca vre unu filologu romanu, nedependente in convictiunile sale, se va resolve, a lucrá unu opu literariu dupa una mustra detaliata (chablon), croita de altii, fia chiaru si de una Academia, — si inca cu conditiuni mai neposibili.

Pote cà erá mai cu scopu, a propune in concursu compunerea unei Sintactice romanesci preste totu, si a lasá in voli'a concurentiloru a o compune dupa convictiunile loru, — er' Academi'a numai se censureze, in câtu si cari suntu bene seau reu lucrate.

De esemplu, — pentru limbele morte seau straine, precepemu prea bene, cá in gramateca tote regulele, inca si esceptiunile, se fia demustrate seau probate cu esemple numerosa si clasice.

Dar' in limb'a romanesca cari suntu Clasici, seau cu vorbele programei: cari suntu scrietorii celi mai buni vechi si noi? Unde se-i aflamu catalogati, pentru cá se nu riscàmu a citá neclasici?

Concurentii in faptu potu se-si formeze insi-si unu atare catalogu, dar' unde e garanti'a, cà l'a nemeritu bene dupa intentiunea programei, si cà censorii academicí lu-voru admite forà contestatiune?

Treca pentru scrietorii vechi, — eli nu voru reclamá de securu. Dar' celi noi? Nu cumu-va unii dein acestia suntu inca in viatia, si pote cà chiaru in senulu Academiei Si deca dein templare unulu seau mai multi dein censorii academici, cari au pretensiunea de a se numerá intre clasici, aru fi trecuti cu vederea in catalogulu concurentiloru, ce s'ar' alege dein totu opratulu loru? Periclulu in totu casulu e mare, — pentru cà omeni suntemu cu totii, chiaru si censorii academici.

De alta parte, necesitatea de a demustrá fiacare regula si esceptiune cu esemple numerosa, in limb'a romanesca pote avé locu, candu regul'a seau esceptiunea e mai rara, vechia, seau chiaru neusitata astadi, in care casu demustratiunea cu esemple câtu se pote de numerosa si nedisputabili, e de prim'a detorentia a' autoriului.

Dar' candu regulele si esceptiunile suntu inca vie si usitate la totu romanulu, la ce atâte esemple numerosa? candu unu micu si simplu esemplu, e destulu, nu spre a demustrá regul'a si esceptiunea, ci spre a presentá lectoriului cá intru unu speclu si in concreto, ceea ce in regula seau esceptiune se propune cá teoria si in abstracto; in câtu ori care romanu, care scie romanesce, vediendu esemplulu, numai de câtu recunosce adeverulu regulei seau esceptiunei, si nu mai are necesitate de alte esemple numerosa si clasice.

Alt'a este, candu nu scriemu Gramateca pentru romani si adulti, ci pentru straini si prunci, caror'a limb'a inca nu e cunoscuta bene seau de totu, ci chiaru acumu li-se dà ocasiune mai antaniu de a o invetiá; — si in acestu casu esemplele multe suntu nu numai utili, ci chiaru si necesarie, pentru cá se pota invetiá câtu mai esactu usulu limbei romanesci.

Cu tote astea, Societatea academica seau compunetoriulu programei, pote sesi aiba ratiunile sale punendu conditiunile indicate, dar' editoriului acestei folie nu suntu cunoscute, de 5—6 ani nepotendu luá parte la lucrarile Societatei. De acea, cele dîsa valeant, quantum valere possunt, si nu amu volia, fiendu membru Academiei, a me stricá pentru

una programa cu Academi'a. Cene scie, deca nu vomu concurá si noi. —

Totu Academi'a romana se ocupa seriosu si cu elaborarea unui Dictionariu, care panà acumu a esitu in siepte fasciculi, dela A panà la Casu, si a unui Glosariu, dein care panà acumu aparura, pre câtu scimu, trei fasciculi, dela A panà la Escorta.

De dictionariu, panà candu inca erá numai in proiectu, tractasemu mai de multu in acesta folia, unde se pote vedé. Dar' astadi opulu este in esecutiune, si acumu ne restringemu in oserbatiunile nostre numai la cele ce se vedu.

Dupa form'a, in care se esecuta aceste doua opere, in a-ante de tote bate la ochi multîmea stelutieloru pre tote paginele dictionariului, cari insemneza, ca vorbele stelate inca nu suntu usitate la romani, de locu, seau numai in parte, ci cari au se fia usitate de ací in a-ante.

Noi inca credemu, si speràmu, cà multe dein acele vorbe se voru adoptá in limb'a romanesca, precumu unele, mare parte s'au si adoptatu in scrierile literatiloru nostri.

Dar' inse suntu si altele, si inca forte multe, de cari nece credemu, nece speràmu, cà voru fí candu-va adoptate; — unele, cari nece nu amu dorí, se fia adoptate, si amu poté citá una multîme, pre cari nece form'a nu le recomenda, nece necesitatea, nu credemu, cà le va recomendá ore-candu.

Dar' ce voru dîce si eruditii altoru natiuni, inca si celi mai amici, cari ne cunoscu limb'a, vediendu in Dictionariulu Academiei nostre milie de vorbe stelate si nestelate, de cari numai literatii moderni se sierbescu, si altele inca si mai multe, de cari nece macaru literatur'a moderna nu scie nemica.

Unu dictionariu, cá alu Academiei nostre este numai pentru venitoriu, er' pentru presente si trecutu, adeca pentru istoriculu limbei, are pucina insemnatate, — si nu scimu, deca ore care alta natiune mai pote aratá unu asemene opu, in care limb'a venitoriului se fia decretata apriori, si limb'a istorica se fia in atare disproportiune cu limb'a venitoriului.

Dictionaria-le altoru natiuni suntu, forà esceptiune, scrisa pre base istorica, si dupa acestu principiu, cuprendu numai si numai vorbele, frasile, si semnificatiunile, candu-va usitate in limba, inca nece pre aceste tote, ci cu alegere dupa consideratiuni speciali, adeverite seau false, totu un'a.

Tote limbile, pre dî ce merge, se inavutiescu, dupa necesitatile, ce se nascu si se immultiescu dein dî in dî. Ast'a e in natur'a lucrului. De acea inse, nece una natiune nu-si croiesce vocabularia-le a priori, ci astepta, cá mai antaniu se apara necesitatile si se formeze noue vorbe, cari recependuse in usulu comune, in urma potu se fia introduse si in marele depositoriu alu limbei, ce i dîcu dictionariu.

De acea, nece nu este, nece pote se fia, nece unu dictionariu completu alu limbeloru vie, pentru cà usulu nu e costante, ci mereu se scaimba si varieza, dupa dîs'a lui Horatiu: Multa renascentur, quae sunt in honore vocabula etc.

Dar' pentru noi este si altu momentu de mare insemnatate, adeca: verificarea vorbeloru române de origine istorica romana, cari facu simburulu limbei in materia si forma, si cari singure suntu in stare a demustrá, cà limb'a romanesca e romana.

Eruditii straini filologi, numai pre acestea le lieau in consideratiune. Diez in gramateca si dictionariu numai la aceste reflecteza, — si Cihac in dictionariulu romanescu numai pre acestea le infira. Er' de neologismii limbei moderne, ce-ne se se mai si intereseze?

E adeveru, cà limb'a romanesca, câta ne a remasu panà in presente, e forte scurta, si nu e destula, pentru nece una parte a vietiei literarie, artistice si sociali; si necesitatea este invederata de a ne immultî spresiunile, in proportiunea in carea se immultiescu si ideele.

Ast'a se templa adi la noi, si s'a templatu mai demultu si la alte popore cu limba romana; si nemene nu este in dereptu, de a ne infruntá pentru asemene procedura. Panà acì suntemu tari, si oblegatiunea fia-carui literatu, artistu etc., este a se nevolî dein respoteri, intru aflarea si defigerea terminiloru si vorbeloru apte in sfer'a literaria artistica etc. a' loru.

Inca si a scrie vocabularia speciali, pentru usulu speciale, precumu se face si la alte natiuni inca mai avute de câtu a' nostra, nu numai e utile, ci chiaru si necesariu pentru noi.

Inse intre vocabularia de asta natura, si intre dictionaria alesu academice, diferenti'a si distanti'a

e câtu cerulu si pamentulu, si nu credemu a fí liertatu ale confunde un'a cu alt'a.

Mai antaniu se se populariseze, si asia dicundu se se c o c a vorbele, frasile si semnarile noue in usulu limbei, — apoi se intre in dictionariu.

De G l o s a r i u, inca mai pucine avemu de oserbatu, de câtu cà nu amu potutu aflá de multe ori ratiunea, pentru care unele vorbe straine (ne-romane) s'au trecutu in dictionariu, er' altele de origine romana s'au lapedatu in glosariu.

In câtu pentru starea i s t o r i c a, vedemu alesu in partile de dein colo, una activitate seriosa, careia-i optàmu cele mai frumosa resultate.

Academi'a a luatu in seriosa consideratiune machinatiunile literarie ale unoru eruditi de natura inimica natiunei nostre, cari spre rusînea scientieloru, in istoria nu cauta adeverulu istoricu, fia-cumu va fí, ci numai argumente pentru idee preconcepute, politice ori literarie, precumu mai in a-ante erá Kopitâr, si mai in coce Miklosich, dein natiunalitate slavica, Eder si Schuller sasii, Musafia si Rösler dein natiunea rabbino-nemtiesca.

Cestu dein urma, dupa ce demultu se ocupà cu studia romano-dacice in mai multe brosiure, in fine-si concentrà totu studiulu istoricu in opulu faimosu sub titlu: S t u d i a r o m a n e s c i *).

Academi'a si a propusu a lu refutá. Bunu succesu!

M. Cogalniceanu, incepù a publicá C r o n i c e l e R o m a n i e i in editiune noua. Tomulu I. esî de sub presa, ci inca nu l'amu vediutu. Credemu inse, cà va fí unu opu de mare momentu, si editiunea critica si buna.

B. P. H a j d e u se apucà a scrie istori'a critica a Romaniloru dein ambele Dacie in Sec. XIV. Avem cele de antaniu doue fasciore, editiune splendida.

Academi'a publicà si Descrierea Moldovei in limb'a latina de D. C a n t e m i r u, ci inca nu o amu vediutu, er' cartea e demultu cunoscuta, tradusa atâtu in limb'a nemtiesca, câtu si romanesca.

Academi'a are de cugetu a publicá tote operele aceluiasi in testu originariu, latinu seau romanescu.

Totu intreprenderi de mare interesu, de-si cuprensulu mai alu totoru acestor'a este de multu cunoscutu lumei literarie.

*) Romänische Studien, Untersuchungen zur älteren Geschichte Romäniens von R. Rössler. 8-o Leipz. 1871.

Nota. Amu avé se atingemu si de unele critice, ce dein candu in candu, de a dereptulu seau numai cordisiu, aparu, alesu intru una folia, care de multu e teatrulu insulteloru in contr'a a tota literatur'a romana. Inse aici ne lipsesce spatiulu, de a ne mai ocupá si cu asemeni seccature. Erá bene, cá acesti critici se nu calaresca pre cali asia buestri, cà ce pote in superbi'a loru se-i arunce sub siè, si se le sparga capulu, seau se le franga gutulu. De almentrea tonulu don-chisioticu, cu care voru a spariá lumea, li-face numai de risulu lumei. Pote cà va vení una buna ocasiune pentru ai si demascá; de unde nu, inca nu va fí nece una nevolia.

(XLVIII.)

Unu documentu istoricu curiosu.

F o t i n o, cunoscutulu istoriografu grecu alu Daciei, inca si in traducere romanesca, in tomulu II. pag. 28 seq. not. *) citeza unu documentu curiosu despre venirea romaniloru in tiere-le romanesci, care-lu aflase scrisu romanesce, er' elu-lu traduse in grecesce vulgare, si lu publicà la loculu citatu.

In sene acestu documentu nu are nece una valore istorica, dar' fiendu cà ne a venitu a mâna si romanesce, lu publicàmu si noi aici. Celi ce voru se cunosca, in ce diferesce originalulu romanu, de versiunea grecesca, potu consultá chiaru si traductiunea romanesca amentita.

Documentulu suna, cumu urmeza.

Копіе асеменеа дѹпъ чеа тълмъчітъ кѫтъ сау гъсіт ла шошѹл Стъпілъ непотѹл попії Драгоміp діn Хацег.

Дела Скаѹнѹл Магістратѹлѹї Сас Шебешѹлѹї.

Кредінчоасъ мъртѹріе дъм кѹ ачастъ адевъратъ карте а ноастръ стреінілор валахї, карії акѹм аѹ фѹџіт дін цара мѹнтенеаскъ ачі ꙟ Ардеал, лѹї Владіслав Клокочоцан, ші лѹї Матеі Ветфъск . . . . . ') лѹї Коман Ѹресѹл, ші лѹї Драгоміp Воровънцъск, Владѹлѹї Сокол, ші Томеі Бѹлгъреск, лѹї Дръгоі Ворніческ ші Лѹнѹлѹі Съвъѹц, лѹі Опрішор Солдъцъск, ші Неагѹлѹі Бъкъѹ, ші ла тот неамѹл лор; ка съ се щіе, къ де мѹлтеле сѹпъръpi але вечінілор Ѹнгъріі, ші де деселе робії але тътарілор шаѹ пънѹстіт царѫ, ші пе Домнѹл лор Мірчеа Водъ, ші аѹ скъпат ла ачест бѹн пъмѫнт, де аѹ веніт ла скаѹнѹл ностpѹ кѹ маре ръгъчѹне, съ ле дъм лок де лъкѹіт фъpде стръмѹтаре, ші ноі дѹпъ че іам ꙟкредінцат, къ нѹ вор пѹте фі пріміці афаръ дін

opdinȣл ші ctatȣл сȣпȣперії алтор cate, еі дȣпъ doaъ ziле іар аȣ venit аічі ла скаȣп, ші ꙟnaintea Magic-tpatȣлȣі de бȣпъ воіа лор саȣ плекаt, сȣnt pitȣл сȣ-пȣперії ачещії цъpі, ші дȣпъ dadaціе аȣ фъкȣт жȣ-ръмѫnt, ші аȣ dat kontpakt ла мѫна поастръ кȣ mape легътȣръ. . . . . [2])

Ашіdepea ші поі ꙟ пȣterea ачестȣі конstpȣкціȣ леат dat вое съші гъсаскъ лок ȣnde лева плъчеа, ші de бȣпъ воіа лор ш'аȣ алес кѫлтеа deaлȣлȣі фііnd апроапе de мȣпції лок ꙟцелініt ші плін de пъдȣре, съл къръце кȣ остенеала лор ші съл dȣmec-tічаскъ, съ пȣї поатъ скоаte алції, каре ꙟпрежȣр аре поені фрȣмоасе, ші кѫмп ларг пеntpȣ съмъ-пътȣрі ші алtе пецесарії de храпа вітелор ші а лор, къ леат dat лор ꙟпрȣпъ кȣ tot хоtарȣл ші кȣ мȣпції, съ фіе еї моштепітоpі ꙟ веак, къ пȣ есте лок пемешеск, чі ал Dominaціеі, кȣ акрѣіа Лiцitъ лат dat лор. Dap фііnd къ аȣ venit ші de tot съ-рачі пȣмаі кȣ tpȣпȣл, пеаȣ pȣгаt de леат dat ші бапі ꙟпрȣмȣт, ші ашеа кȣ ꙟлеtіpe (ꙟлесnіpe?) съ се плътеаскъ пѫпъ съ вор ꙟtemeia ꙟ лъкашȣріле лор, ші ꙟ аверіле че вор фаче. Іар пеntpȣ маі адевъратъ конфірмаціе de статорнічіа лор, леат че-pȣt de пеаȣ dat ші кърціле лор de моштепіpea че аȣ авȣt ꙟ цара мȣntenеаскъ ла локȣл че саȣ кемаt mainainte време Клівȣс, іар акȣт Клокочог апроапе de апа Олтȣлȣі ші de tѫргȣл Zlatinii, кȣт спȣп кър-ціле лор, ꙟtръ каре вѫzȣт ші doaъ Demonctpaції латінеші пеntpȣ пеатȣл ачестор оатепі преа векі ші маі de tot пȣtpede, кѫt пат пȣtȣt кȣпоаще ніче сȣntскpіпціа лор, нічі кȣрсȣл апȣлȣї, іар кѫt ат пȣtȣt кȣпоаште, пȣ сокоtіт кȣ dpeпtȣл съ жȣдекът вpednік de tѫкȣт лȣкрȣл чел de mape pекоmendaціе. Къ о demonctpaціе dintpaчесте doaъ авеа ачастъ кȣпріndepe.

„Ціе маі алес порȣпчіт, ші tot фелȣл de p e c-u a t i e (sic) ꙟці dȣт, къ Inspectia аі лȣаt, съ пȣ te аръці пеntpȣ пъмѫпtȣл патріеї tаle маі кȣ пȣ-ціпъ рѫвпъ декѫt стръмошії tъі чеї вестіці ꙟ коло-пііле пȣterії роmапічешtі, din карі te tpaці, ші саȣ лъсаt аічі дȣпъ стрътȣtapea din Italia пеntpȣ паzа ачестȣі лок, кареле пъпъ акȣт пъzеште пемоаргъ потепіpea тарелȣї постpȣ Кесар Траіан, кареле кȣ бȣпъ воіреа са, ші кȣ певірȣitъ пȣterea ꙟпъръціеї сале, аȣ осевіt пърці de моштепіре, ші de патріе пеатȣлȣї pomaпіческ, ші кȣ ꙟпалtъ порȣпкъ аȣ лъсаt віȣ сетпȣл тарілор вірtȣціце ꙟtѫпа поастръ ка съ ціпет сȣпt жȣгȣл робіеі пеатȣл Гетіліор, карі ші пердȣцілор Daкі аȣ фост сȣпȣші, іар de аȣ слъвіt ꙟпърації поштрі чеї de акȣт, ші връжташії саȣ ꙟtмȣлціt, пȣ пȣtem ста ꙟпротіва порокȣлȣї, de кѫt пеntpȣ патріе ка пішtе вітежі съ тȣріт, ші пе връж-ташії поштpі съ пȣі веселіт кȣ маі мȣлtъ ꙟdpъс-пеалъ асȣпра поастръ.“

Іар алtъ Demonctpaціе аре ꙟскȣрt ачастъ кȣ-пріndepe, адекъ адȣче амінtе пȣтеле локȣлȣї Клівȣс, апа Олtȣлȣї, ші tѫргȣл Zlatinei, ші дъ ꙟdpъспеалъ Легіȣлȣї осташілор, ші ꙟл лаȣдъ къ ꙟ doaъ tpeкȣtе тарі стрікъpі але цъpії вітежіа лор аȣ пъzіt пъпъ акȣт пъмѫпtȣл патріеї пепȣстііt. Іар поі ші кѫt вѫгът de самъ ла ачешті оатепі ла ведере кȣ осе-віре de але алtора, ші ꙟ кѫt е стръіп, къ ꙟ лок de гȣчте поартъ компъпаче de пъстъ пеагръ, іар хаі-пеле лор сѫnt черпіtе ші лȣпції пъпъ сȣпt жепȣпке, кȣ тѫпечеле пъпъ ла кълкѫе, іар ꙟкълцътintea лор аре пічорȣл ꙟфъшȣрат песте tоатъ пȣлпа, ꙟчінгъtоріле лор сѫnt de пър цесȣt, мȣлtъ ꙟфъшȣраре пе лѫпгъ тіжлок авѫnd, іаръ пъdpaції лор сѫnt ларці пȣтаі пъпъ ꙟцепȣпке, ші de ачі ꙟ жос стріmції дȣпъ гро-сітеа пічорȣлȣї. Іар ꙟ zіле de сързъторі ꙟші ꙟ-подобеск капȣл кȣ пепе алесе ші ꙟпалtе. Пеntpȣ ачееа ат адȣгат ачестеа ꙟ кȣпоштереа лор, къ ат лȣат dела тѫпа лор кърціле че аȣ авȣt.

Dap лѫпгъ ачестеа воіт съ аръtът ші поі челе че штіт пеntpȣ пеатȣл роmапілор, карі лъкȣеск ачастъ бȣпъ царъ ші челе doaъ цъpі de жос. Къ тареле Траіан Кесарȣл pomeї колопії фоарte марі аȣ адȣс din Italia ꙟtpaчесте tpeі цъpі дȣпъ чеа de tot zdpobipe а Daкілор, ȣnde ші ꙟсȣші аȣ venit, ші аȣ лъсаt ла мȣлtе локȣрі Inscriptii пе dpȣтȣріле че аȣ ȣтблаt, ші прін піеtpі, каре ꙟсъші саȣ скріс, ші саȣ пȣс ла локȣріле че аȣ кълкаt. Deчі каре челе маі мȣлtе саȣ пъzіt мȣлtъ време аічі ꙟ Apdeaл, іар ꙟ цара мȣntenеаскъ маі вестіt аȣ фост ȣп под, че аȣ фъкȣт пе апа Dȣпърії, каре пъпъ ла рота аȣ фост лъȣdat, ші de тіраре, мȣлtора. Atȣпчі моштепіtоpії ачестор tpeі цъpі фііnd пеатȣл Daкілор, скаȣпȣл кръеск а лор лаȣ авȣt ачі апроапе de апа Мъръшȣлȣї, ші дȣпъ че шаȣ ꙟпърціt колопііле ро-мапічешtі, ачесте tpeі цъpі кȣ жȣг de моштепіре, чеї маі de пеат dela рота, карі аȣ фост ꙟ пȣтърȣл колопіілор маі алес ачі саȣ ашеzат, ȣnde аȣ фост скаȣпȣл кръек, фііnd ші пъмѫпtȣл маі ꙟdeтѫпаtек пеntpȣ tot фелȣл de подȣрі, ка ȣпȣл че аȣ фост din

[1]) [2]) Asia in originale cu punte, ci nu lipsesce nemica.

векime mai кȣ лiniшte локȣit. шi aшea авea o къпetenie aчi (praeses) порȣнчitoape tȣtȣpор къпetenilор челор depъptate de aчi. къ шi din челе doaъ цъpi de жос шi чei de neam цinea сȣnt жȣгȣл pовiei пе neamȣл Гetiлiлор. карi шi пердȣцiлор Dакi aȣ Фocl спре tpeбȣiaлa a tot лȣкрȣ. Шi aшea neamȣл pomaniлор стъпжнea aчecte tpei цъpi кȣ мȣлtъ dparocte шi ȣnipe ꙟtpe cine, шi алерга ȣнȣл спре ажȣtopiȣл altȣia ꙟ вpemi de tpeбȣinцe. Шi aȣ pъdikat четъцi din temeлie ла лок de скъпаре ꙟ вpeme de npimeжdie. Iap dȣnъ че caȣ ꙟtemeiat npin мȣлtъ вpeme шi caȣ възȣt ꙟtpȣ мȣлtъ ꙟdeclȣлаpe Фieшte каре ꙟ нъmжntȣл moшtenipei лȣi, mai ꙟtжi ꙟtpъ pomanii din naptea Молdoвei . . . шi caȣ скȣлat ȣn кȣpФȣziaш tȣpбȣpъtop de нopod, кареле бъга ꙟ inima челор npoшti jactantie, къ сжnt вpedniчi ei сжнгȣpi de aшi нъzi moшtenipea нъmжntȣлȣi лор, шi ꙟi ꙟdemna съшi pъdiче o къпetenie несȣпȣсъ ла алцiй, dap чei mai мȣлцi нȣ caȣ мȣлцъmit ка niшte ꙟцeлепцi cokotind шi челе de не ȣpmъ, шi aшea caȣ Фъкȣt tȣpбȣpape ꙟtpъ dжшii, кapea o aȣ notoлit къпetenia чea mape Praesesul de aiчi кȣ нȣtepea ocтaшiлор, tpimiцind шi din цapa мȣnteneacкъ mасъ nemeшi кȣ ocтaшi, ка съi Факъ съ кȣnoacкъ npimeжdia aпȣкъpii лор.

Dȣпъ ачeea iapъш tpeкжnd мȣлtъ вpeme, mai мȣлte шi mai dece pъскоале Фъкжndȣсъ нȣ нȣmai акоlo, чi шi ꙟнъpцiле Олtȣлȣй, каре съ цinea кȣ бȣнъtate нъnъ ꙟ апа Тiсъй, aшea nenȣtжnd ꙟnpotiва връжmaшiлор челор ctpъini caȣ нȣctiit ꙟ toatъ Молdoва шi aȣ tpeкȣt лъкȣitopii de акоlo ꙟ Марамȣpъшȣл Apdeaлȣлȣй, шi dintpaчacta лȣжnd ꙟdpecneaлъ Гotxii din нъpцiле mъpii Каспie aȣ Фъкȣt de oбшte mape ctpiкаpe aчecтop цъpi.

Anoi dȣпъ кжtъва вpeme скȣлжndȣсъ ȣнгȣpii dела апа Ȣгpа, сȣпъ кареа ꙟшi aȣ нȣmеле, din naptea tъt·paскъ aȣ ꙟnine не Гotxi necte aчecte цъpi ла апȣс, кжnd caȣ Фъкȣt a doaa ctpiкаpe a aчecтop цъpi.

Dȣпъ ачeea Бȣлгаpii че caȣ ꙟmȣлцit не лжнгъ апа Волга ꙟ цъpiле Скiтiei aȣ вenit спре чea de ictов нȣctiipe a pъmъшiцei лъкȣitopiлор Молdoвii, шi maй вжptoc a цъpii мȣnteneшti, карiй съ tpъceece сȣnt мȣнцi. Dȣпъ каре шi мȣnteni caȣ ȣшit, къ ꙟ Молdoва aȣ Фocl mai de tot нȣctiipe, ꙟcъ atȣnчi шi pъmъшiцa caȣ tpac ла ал съȣ neam ꙟ Apdeaл; mъкаpкъ de але лор кȣmФȣzie caȣ aȣzit нъnъ ла poma, шi чeнtpaчeea odatъ. шi de doaъ opi aȣ мȣtat (Praesesul) кȣ порȣнка ꙟnъpaцiлор не кȣpФȣziaш ꙟ цapa Makedoniei.

Atȣnчi dap ла нъвъlipea Бȣлгаpiлор toцi мȣnteniй aȣ tpeкȣt aiчi ꙟ Apdeaл ла Фpaцiй лор pomani, кȣ карiй caȣ Фъкȣt ȣna, шi кȣ dece pъсбоае цinea нъmжntȣл, къ кжnd гъceа вpeme ꙟdatъ лenъda жȣгȣл венеtiчiлор ȣнгȣpi, шi вpaжбъ nenъкatъ aвea кȣ eй de a нȣpȣpea. нъnъ кжnd Бȣлгаpii aȣ npimit кpedinцa кpeшtineacкъ, шi de atȣnчi pomaniй aȣ ꙟчenȣt a съ ꙟnpeteni кȣ neamȣл Сжpбeск, нъnъ кжnd шi Domn aȣ къшtiгat din neamȣл сжpбeск — не mapeлe Npinц Nirep Bodъ Басараба, кареле dȣnъ 690 de ani aȣ ȣmnлȣt нъmжntȣл цъpii мȣnteneшti iapъш de pomani, ȣnde нъnъ акȣma лъкȣeск, pъскȣmnъpжnd natpia pomaniчacкъ de ал doiлea кȣ мȣлtъ върсаре de сжнце, iap cemnȣл челор dintжiȣ Фȣцiцй мȣnteni чei шeзъtopi шi нъnъ акȣma не цapa Олtȣлȣi, къчi чei dȣnъ ȣpmъ aȣ Фocl ꙟmȣлцiцi шi лъцiцй пресtе tot Apdeaлȣл Фъpde niчi o oceбipe a Фpaцiлор pomani.

Deчi шi aчeшti нȣmiцй oameni, че aȣ вenit ла скаȣнȣл noctpȣ dobжndind норокȣл стръmoшiлор лор, iam npimil кȣ pжndȣitȣл aшeзъmжnt, шi лeam dat спре moшtenipe вeчnikъ локȣл че кȣnpinde aчacтъ кapte dȣnъ pitȣл сȣnȣцepii a aчeшtiй цъpi; каре лаȣ npimit de бȣнъ воеа лор. Къчй мȣлtъ ꙟdeclȣлаpe, шi deceле pъсбоае але чecтop npoшti pomani aȣ Фъкȣt npe чeй mai мȣлцi aiчi adeкъ a Фi iобацi, шi ꙟ цapa мȣnteneacкъ pȣmжni, кърора ꙟ Молdoва ле zik вeчini nemeшiлор, чi aчecl лок ал Dominaцieй Фiind, нȣ лiсъ dъ aчecl нȣme Фъpъ нȣmaй dȣnъ кȣnpindepea лeгъtȣpeй шi a kontpaktȣлȣй лор съ Фie ȣpmъtopi.

Caȣ скpie npin шtipea Dominaцieй ꙟ Marictpatȣл Сас Себeшȣлȣй ꙟ кȣpсȣл anȣлȣй dела Хс 1396 noeмвpie.

Маркȣл administpatopȣл. Ianoш Бароi.
Георгie Алексieв. Toma Сабеш
Maptin Incnektopȣл Dominaцieй.

Шi am tжлкȣit aчacтъ копie eȣ Nikoлae Demetepoвiч ꙟ ораш ꙟ Ciridin ла anȣ 1796, Maptie 17.

Am npeскpie aчacтъ кapte dȣnъ Optorpaфia лimбiй noacтpe notpiвind шi кȣвinteле кȣ mai бȣнъ aшeзаpe eȣ Nat. чepdак 1799 Aвг. 21. Iap ꙟ tpeкȣta лȣnъ a лȣi Iȣлie кȣ порȣнка Npea cФ. Пъpintелȣi Milp. Kipiȣ Kip Docoteiȣ caȣ tpeкȣt aчacтъ копie ꙟ kondika cФ. Milp.

Nota. Copi'a dein Originalulu lui Fotinu, se dice a fi facuta de Jerodiaconulu Naum Clococianu dein Banatu. Er' esemplariulu, dupa care s'a trascrisu aici este

alu Bibliotecei gimnasiali de aici, donatu de Rm. D. Canonicu C. Papfalvi. Noi l'amu publicatu aici dein litera in litera forà scaimbare, de unde si cuventele latine, si ce e scrisu cu litere latine, tote suntu copiate dupa esemplariu.

Vechi'a Metropolia de N. Pope'a.

(Continuare dein Nr. preced.)

la pag. 63. Autoriulu incepe tratatulu despre *metropolitii vechiei metropolie a Transilvaniei.* Celu de antâniu in sîrulu veneratiloru Parenti (numai pentru cà pre celi de mai in a-ante nu-i scimu,) e *„Teofilu alu metropoliei Gotiei episcopu“*, alu 2 Ulfil'a, alu 3 Sevina, alu 4 Unila. Dupa autoriulu toti acesti-a au siediutu pre scaunulu vechiei metropolie romane, — sî pre cumu autoriulu *„radiematu pre documente istorice demne de tota credenti'a“* afirma, celi de antâniu 2, adeca Teofilu sî Ulfil'a au fostu nascuti romani.

Asiá-dara celebrulu codice de Upsal'a este unu produptu literariu romanu. Me bucuru! sî trecu preste aceste lucrure scosa *„dein documente demne de tota credenti'a“* forà alta reflesiune, de câtu acest'a:

deca Ulfil'a a fostu metropolitulu (se intielege ortodosu) vechiei metropoliei dein *Transilvani'a,* cauta se compatimimu pre *Jornande*, carele a scrisu pre largu istori'a gotiloru, cauta, dîcu, se-lu compatimimu, cà elu de sî abiá cu 150 de ani a traitu mai tardîu cá Ulfil'a, totu nu a sciutu, unde si-a avutu Ulfil'a scaunulu, sî intru nescienti'a sa a pusu resiedenti'a dinsului dein colo de Dunare, la pol'a Emului; *) — sî despre imperatulu Valente a scrisu, cumu cà a facutu pre goti *ariani* sî nu crestini, dandu-ne a intielege, cumu cà *Ulfil'a inca a fostu arianu sî nu ortodosu.* **)

Trecu sî preste altele dein catalogulu metropolitiloru dein Transilvani'a, cari in parte mare suntu basate pre documente totu asiá *demne de tota credenti'a*, cá sî cele despre *romanulu sî ortodosulu* Ulfil'a, — sî mai bene adaugu aci una notitia, ce in a. 1870 am copiatu de pre unu Evangeliu slovenescu scrisu cu mân'a, ce se afla in baserec'a Feleacului:

Кꙋ вое пъ́рінтелꙋі ші кꙋ аџꙋторꙋл фіілꙋі ші кꙋ лꙋкраре сфінтꙋлꙋі Дꙋх саꙋ съвъ́ршіт а съ скріе ачещ патрꙋ Бвщ кꙋ порꙋнка Архіепꙋлꙋі Даніїл ↑ зілеле Марелꙋі краі Мътіеш саꙋ скріе пъ нꙋмеле Фелеакꙋлꙋі а проапе де Клꙋж ꙋнде ші бесерекъ ам зідіт пъ нꙋмеле; сфінте маічеі ноастре Параскевеі влет сцчѕ дела Хс аvпѯ (adeca in tomn'a anului 1487.)

---

*) Jornandis de rebus geticis c. 51.

**) ibidem c. 25 „a Valente Ariani potius, quam Christiani effecti.“ — Inse vedi sî cele, ce scrie Sozomenu in Hist. Ecc. l. VI c. 37.

Criticii voru judecá valorea ei, noi ne multiamimu a o reproduce, pre cumu o amu vediutu.

la pag. 90. Se incepe unu capitulu prea momentosu: *„Apostasi'a metropolitului Atanasiu.“*

Ar' trebui, se scriemu una carte intrega, candu ne-amu propune: a stemperá pathos-ulu, ce autoriulu suroga argumenteloru, — a reduce intre miediuinele sale totu, ce este esageratu, — a resfrange totu, ce este neadeveratu in capitululu acestu-a.

Ne vomu margini inse, sî vomu relevá, câtu se va poté mai pucine.

La pag. 105 autoriulu cá motivu alu trecerei la uniune pune *unu blidu de lente,* sî la pag. 126 dîce, cà *uniunea s'a facutu dein motive materiali sî nu dein convictiune.*

Adeca dupa autoriulu dorerea, ce totu romanulu cugetatoriu cautá se sentia vediendu baserec'a sa asierbita calviniloru, — pre metropolitulu seu unu simplu episcopu ordinatoriu alu superintendentelui, — pre metropolitulu seu de batjocura a-totu-potentei aristocratie magiare, carea deca nu mai afla placere intr'insulu, puneá, de-alu degradá sî-lu *respopeá prein unu protopopu,* cá despretiulu canoneloru sî asiediamenteloru baserecei orientali cu atâtu se fia mai espresu; *) — dorulu romaniloru de a-si deschide porta spre unu venitoriu mai tolerabile; — potentea mâna a imperatului Leopold, carele asiá multu zelá pentru latîrea catolicismului sî de alta parte sî dein consideratiuni politice tendeá cu tote poterile a sterpí deintru aceste pàrti tote religiunile acatolice, cá asiá se asecureze casei sale domnirea; — tote aceste se topescu cá cer'a, desparu cá fumulu, suntu nemicu in ochii dlui istoricu N. P. Dsa nu vede alta, de câtu *blidulu de lente.*

Ce diferentia mare intre istoriculu romanu d. N. P., sî intre sasulu Johann Hintz, carele in opulu seu despre episcopi'a greco-neunitiloru dein Transilvani'a asiá scrie:

Die siebenbürgisch-walachische Hierarchie war aber andererseits auch daheim vom „kalvinischen Proselitism“ dahin gedrängt worden, wo sie nur noch zwischen Zweien zu wählen hatte. **)

Adeca: baserec'a romana dein Transilvani'a, dîce Hintz, fusese aduse pre la 1700 intru asiá strimtoria, de nu poteá face alta, de câtu se alega intre doue: ore imbracisiá-va relegiunea catolica, seau cea calvina.

Asiá vede lucrurele, asiá judeca unu istoricu strainu forà preocupatiune; er' autoriulu *vechiei metrop.* nu vede alta, de câtu blidulu cu lente.

Inse deca unirea s'a facutu cu unu blidu de lente, de ce se aiba cene-va atât'a superare pentru apostasi'a

---

*) Klain l. c. in Foaia a. 1862 p. 131.

**) Geschichte des Bisthums der griechisch-nicht-unirten Glaubensgenossen in Siebenbürgen. von Joh. Hintz. Hermannstadt 1850. pag. 32.

lui Atanasiu, candu estę in posesiunea miediului specificu de a o resface? Lente este destula in Transilvani'a, fierberea nu recere multa maiestría.

---

la pag. 107. *„Atanasiu de totu pucini asecli a avutu la lucrulu inceputu de dinsulu, adeca la apostasía,“ — p. 110: Atanasiu nu aveá partisani multi, — p. 170; „numai una parte sî inca forte neinsemnata s'a unitu.“*

Invetiatur'a acest'a e de totu noua sî panà aci necunoscuta. Ne dedasemu a tiené, cà *mai toti romanii* s'au unitu la 1700 sî relapsulu s'a facutu, numai dupa ce strabunii nostri au facutu trist'a esperientia, cà prein uniune au scuturatu unu calaritoriu sî au luatu pre altulu; au scapatu de superintendentele calvinu sî au apucatu sub jesuitu.

Aceste le tieneámu, pentru cà vediusemu in Klain *) sî Laurianu **) actulu uniunei suscrisu de 50—60 protopopi dein Transilvani'a sî Maramuresiu cu preste 1500 de popi. Cetisemu la aceli-asi autori, cumu cà la sinodulu dein 1700 venisera sî multîme de laici (dupa Laurianu câte 3 deputati dein fia-care satu,) asiá câtu sinodulu dela 1700 *„fù celu mai mare sinodu alu romaniloru dein Transilvani'a.“* ***) Cetisemu in Klain, cà a fora de celi dein Transilvani'a sî Maramuresiu, la acelu sinodu au mai partecipatu sî preuti dein pàrtile Oràdii mari *„ale caroru nume se afla in Blasiu in Arhivulu episcopescu.“* †)

A fora de aceste, lamentàrile episcopului Klain, cà baserec'a unita s'a stricatu prein technele inimiciloru natiunei romane, — asertulu lui S. Klain, ††) cà sub gubernarea jesuitiloru in Scaunime mai toti parasira unirea, (prein urmare mai in a-ante sî celi dein Scaunime au fostu uniti.)

Cetisemu de relapsulu celu mare, carele s'a facutu dupa 1744, pre tempulu, candu episcopulu Klain cadeá in lupt'a pentru derepture politico-natiunali, — despre care lucru avemu una proba neimpumnabile: Rescriptulu imparatescu dela 14 Octobre 1746, emanatu sub N. 331, prein care se renduescu „Protectorii religiunei unite,“ sî unde aceste se cetescu:

Siquidem nos reducendae in priorem statum, ac subinde magis magisque stabiliendae dictae Unioni porro quoque insistamus, et jam circuli, in quibus Protectores a nobis resoluti, juxta praescriptam ipsis instructionem, operam suam impendent, designati sunt etc. *)

Tote aceste tieneámu, cumu cà adeverescu trecerea pluralitatei romaniloru la uniune.

Acumu vene autoriulu *vechiei metrop.*, ca se ne spuna, cumu cà lucrulu s'a intemplatu cu totulu alminte; cà nu toti seau partea mai mare dein romani s'a unitu la 1700, cè numai una parte forte neinsemnata.

Sî ce ne produce dsa spre a demustrá adeverulu asertului seu? Ore-cari citate dein *N. Bethlen,* unele dein Sîncai; sî cu acest'a cugeta a fí terminatu totu.

Inse noi se vedemu poterea argumenteloru produsa.

Nicolau Bethlen erá calvinu sî lucrá cu tota energí'a, cá romanii nu cu catolicii, cè cu calvinii se se unesca. Elu insu ne marturesce de activitatea sa in direptiunea acest'a, **) — sî staturele calvine se plangu la 1702, cà *catolicii cu poterea astragu pre romani dela uniunea cu reformatii.* ***) Prein urmare de N. Bethlen se pote afirmá cu dereptu cuventu, cumu cà este interesatu, intru a carui marturía nu totu de-a un'a trebue se te incredi.

Dar' cu tote aceste se luàmu de bune cele, ce dîce despre uniune. Afla-se la elu unde-va, cumu cà *„Atanasiu de totu pucini partisani a avutu in lucrulu apostasíei?“* seau cumu cà *„numai una parte sî inca forte neinsemnata s'a unitu?“* Nu! Elu neca-iri sî cu nece-unu cuventu nu ne spune de aceste.

Dar' Sîncai? Nece elu.

Citatele produsa de autoriulu vechiei Metr. demustra numai aceea, cumu cà la 1700 s'au datu romani de aceli-a, cari nu au volîtu se acepteze uniunea, care lucru neme nu l'a negatu. Dara cumu cà romanii, ce se contrariáu uniunei, ar fi fostu mai multi, cá celi, ce o au imbracisiatu, acest'a nu ese dein cele scrisa de numitii autori; prein urmare asertulu autoriului este una esageratiune.

(Continuarea e tiparita la pag. 739—744.)

Nesulu baserecei romane cu cea ca…

In istoría nu aflàmu urme, cari se ne ad… cumu cà romanii in tempurele mai vechia aru … pentru latîrea religiunei sale. Numai dela se… 18, candu baserec'a romana s'a desbinatu sî au … a esiste la romanii dein Transilvani'a doua confesiuni, intempinàmu la fia-care deintru aceste nesuinti'a de a face proseliti sî a inmultî numerulu credintiosiloru sei;

---

*) Historia Daco-romanorum. Foia 1862 p. 170.

**) Magazinulu istoricu III p. 307 seq. — Docum. istorice p. 166.

***) Documente istorice p. 168. — Magaz. ist. l. cit.

†) Historia Dacorom. l. cit. pag. 171. — d. Pope'a nega suscriptiunile cu argumente luate dein Sîncai Tom. III. p. 194—5, carele dîce: „pre charti'a, ce se tiene in Archivulu Vladicíei Fagarasiului . . . nu suntu iscaliti metropolitulu Atanasiu sî protopopii cu preutii de sub dinsii.“ — Inse acest'a nu e de ajunsu; cà a fora de charti'a, de care s'a folositu Sîncai, in Archivulu dein Blasiu s'a potutu aflá sî altu esemplariu cu suscriptiuni. Sî cumu cà s'a aflatu ne adeveresce S. Klain, Foai'a citata p. 170.

††) Acte sî fragmente pag. 93.

*) Copi'a litografata a documenteloru cumperate prein fratii Mocioni sî metropolitulu Siulutiu, p. 11—12; — era la p. 15—6 instructiunea data aceloru Protectori.

**) Sî ne marturesce sî *Cserei* chiaru in loculu reprodusu de d. Pope'a la pag. 109.

***) Archivu pagin'a 656.

inse sî de atunci in coce acestu zelu remase restrinsu la unu singuru campu bene demarcatu sî cu margini anguste, preste cari abiá in casure singuratece s'a trecutu candu sî candu.

Romanii uniti de curendu cu baserec'a Romei tendeáu se traga la unire pre tota suflarea romana de dein coce de Carpati; er' romanii remasi in confesiunea de panà ací — seau pote mai dereptu: romanii reintorsi la confesiunea orientale, de care se tienusera parentii loru, — se incordáu a duce cu sene pre toti unitii sî a destramá de totu corpulu baserecei unite.

Adeca romanii de una confesiune, ambla a face proseliti in sinulu celei alalte.

Atât'a e totulu! Cá unii seau celi alalti se fia amblatu a-si latî confesiunea la poporu de altu sange, nu aflàmu necairi.

Poterea atragutoria sî asimilatoria de straini, ce la strabuni cu asiá minunata taría sî eficacitate s'a aratatu, pre cumu nu s'a mai vediutu la nece-unu altu poporu, a desparutu de totu dein pepturele nepotiloru. Nece-una cucerire pre terenulu politicu, nece-una pre celu relegiosu.

In modu cu totulu opusu s'a intemplatu loru insu-si.

Inca sub regii Ungariei s'a manifestatu destula tendentia de a cucerí pre romani sî pre terenulu relegiunei. *) Resultatulu a fostu numerice micu sî neinsemnatu, era in respectu politicu sî sociale forte greu sî considerabile. Celi mai destinsi fili ali baserecei romane au esîtu dein sinulu ei sî apoi mai tardîoru sî deintru alu natiunei. Aristocratulu romanu orbitu de interesa-le egoiste ale casteloru privilegiate, cá cu atâtu mai bene se-si asecure domní'a preste supusii sei, s'a taliatu de catrà poporu sî s'a nevolîtu a sterge asemenetàtile deintre se-ne sî poporu. Sî cá se se arate membru demnu sî armonicu alu aristocratiei dein tiera, carea erá cu preponderantia neromana sî aveá radiemu potente in nobilimea unguriana, a nesuitu a se face câtu mai curendu asemene ei sî dupa relegiune sî limba. Mare indemnu spre acest'a erá impregiurarea, cà profesarea relegiunei romane in fapta erá impreunata cu: *deminutio capitis*, adeca eschidere dela oficia.

Deci familiele cele mai alese, nobilimea de frunte, desparu pre incetu dein baserec'a sî sî dein natiunea romana spre a sporí numerulu altei confesiuni, sî a inaltiá vedi'a sî poterea altei natiuni.

Numai poporulu sî nobilimea inferiora remase credentiosa baserecei, limbei sî datineloru strabune; poporulu, de a carui convertire nu intru asiá mare mesura se interesáu: cà tótu asiá se poteá tunde sî mulge, ori erá de un'a ori de alta relegiune. Cucerirea celoru mai buni erá de ajunsu pentru scopurele cercureloru dominanti; — de „mass'a cruda“ nu aveáu frica.

*) Vedi Siagun'a, istori'a baserecei ortod. Sibiiu 1860. T. II p. 83 seq.

Acest'a fù sortea baserecei romane pre tempulu candu ea stá facia cu catolicismulu.

Pre la miediulu secl. alu 16 s'a scaimbatu faci'a lucrureloru in Tranni'a. Nobilimea magiara parasesce relegiunea catolica, mai multu dein ura catrà dinasti'a absburgesa, sî imbracisieza relegiunea calvina.

Ce au fostu romanii panà ací asupriti pentru relegiune, mai multe sî mai grele avura eli a suferí de acumu in a-ánte.

In decursulu aloru 150 de ani domni'a preste Tranni'a a fostu in mân'a nobilimei calvine.

Sî ácesta nobilime cu libertatea evangelicà in gura, portá in pieptulu seu ura sî despretiu catrà credintiosii baserecei romane sî ali celei catolice.

Panà candu potestatea de statu in Tranni'a a fostu pre lunga catolici, baserec'a, de care se tieneáu romanii, se numeá in actele publice cu odiosulu nume *„schismateca.“* *) Atât'a s'a parutu pucinu zelotiloru calvini dein diet'a tierei; pentru aceea dinsii in Art. 37 dela Sabiniu 1566 vorbindu despre romani sî credenti'a loru se folosescu de cuventele: *idololatría sî blasfemia* (bálványozások és Isten ellen valo káromlások.) **)

Calvinii nostri intru asiá mesura zeláu pentru latîrea reformatiunei, de in relegiunea romaniloru nu vedeáu alta, de câtu idololatría, sî luáu mesure severe pentru *„latîrea evangeliului sî sterpirea idololatriei,“* adeca a credentiei romaniloru.

Nece se indestulcá staturele reformate ale tierei nostre a smaciná numai fire singuratece dein corpulu baserecei romane, pre cumu s'a atinsu mai susu despre catolici; cè dein contra ele au atacatu intregulu credintiosiloru, au tinsu a desface mass'a sî a o destramá cu totulu.

Mai multi articli de lege demustra, cumu cà incordàrile cavaleriloru falsei libertàti evangelice nu au remasu lipsite de resultatu.

De *episcopi* de ali romaniloru calviniti amu adusu probe in „libetatea cuscientiei,“ — de preuti de acestia sî favorea, de care se bucuráu eli, marturesce documentulu dela 1608. ***)

Inse atât'a nu erá de ajunsu.

*) Ma in Decretulu V emanatu sub Mati'a Corvinu la a. 1481 *(de Batthyán leges eccl. I p. 514.)* se vorbesce de *„Christiani“* supusi la decime, sî de *„Schismatici“* liberi de decima, — adeca intru acestu decretu romanii nu se considera de *„crestini.“* Acest'a se mai afla sî intru alte documente dein tempulu acelu-a. — Inse imprumutulu se dà in dereptu s. e. in *„ist. bas.“ Sibiiu 1860 II p. 176* etc. unde prein „crestini“ se intielegu numai „romanii ortodosi.“

**) Miko, Erdélyi történ. adatok. Kolozsvár 1856 II p. 374. — Archivu: libertatea cuscientiei. p. 224.

***) Archivu p. 609.

Reformatii nostri nu se indestuliáu nece cu franture de aceste mai mari cadiute dein corpulu baserecei romane. Dinsii voliáu *intregulu*.

Insielatiunea, amagirea sî asuprirea suntu armele, ce si-au alesu pentru ajungerea acestui scopu.

Vediendu cu ce alipire este poporulu romanu catră baserec'a sa, calvinii au lasatu neatinse ceremoniele baserecesci sî intregu ritulu orientale alu loru. *)

Cumu demustra legile citate sî documentulu acelu-a dela a. 1608, permiteáu romaniloru uniti cu eli se aiba protopopi sî episcopi de natiunea loru propria, adeca romani. Ambe aceste numai spre amagirea sî insielarea poporului, carele mai multu se tiene de cele dein afora, de câtu judeca esenti'a lucrureloru, — panà-lu voru fi incalecatu bene.

Au tiparitu Predice romanesci, plene de eresie calvine, sî au demandatu strinsu metropolitului sî preutiloru a invetiá poporulu deintr'insele. **)

Au datu unu catechismu *„forte blastematu in limb'a romanesca, in carele s. taine, cinstirea iconeloru sî a mosteloru, posturile sî slusbele baserecesci se lápeda . . . Sî cá acestu catechismu episcopulu sî alti preuti ali romaniloru se-lu primesca sub gré pedepsa porunceá Principii.“* ***)

Neascultatorii se aruncáu in inchisoria, era celi ce lucráu pentru uniunea romaniloru cu ereticii, se remuneráu cu nobilitate, oficia sî alte donatiuni. †)

Pre candu preutii romani credentiosi baserecei romane cu nemicu nu se destingeáu de tierani, in ceea ce privesce portarea sarciniloru publice sî iobagesci, ††) preutii celoru uniti cu calvinii se bucuráu de tote scutintiele sî trageáu emolumentele date preutiloru calvini de natiune magiara. †††)

Gavrila Betlen a luatu teneri romani de celi mai talentati, i-a crescutu prein scole calvine, cá apoi se-i aplece de predicatori ali „evangeliului“ preintre romani. *†)

Dar culme la tote erá, cà Domnulu tierei, candu provedeá scaunulu metropolitanu alu baserecei romane, in diplom'a seau colatiunalile sale prescrieá metropolitului romanu conditiuni, cari atingu cele dein laintru ale baserecei sî prein a caroru aceptare baserec'a romana in totalitatea sa deveniá dependente dela baserec'a calvina sî se recunosceá de unita cu ea.

Pre câtu scimu, Georgiu Rakoci fù celu de antâniu, carele puse atari conditiuni in spinarea metropolitului romanu, la 1643, candu a intaritu de metropolitu pre Simeonu Stefanu.

Se schitiàmu pre scurtu aceste conditiuni sî se vedemu insemnetatea, ce potu avé.

Unele dein ele se reporta la *dogmele credentiei*, asiá s. e. conditiunea a 2-a, prein care se despune aceptarea catechismului (amentitu mai susu) sî propunerea lui; — conditiunea a 6-a unde se despune, cá metropolitulu sî supusii sei crucile sî iconele se le considere numai cá ornamente ale templeloru; — conditiunea a 11-a cá in negotiale relegiunei cele mai incurcate metropolitulu se nu cuteze nemicu forà de a consultá mai antâniu pre „episcopulu ortodosu“, adeca calvinu.

Altele se reporta la *disciplina*, pre cumu conditiunile 12 sî 13, in cari sententiele disciplinarie ale metropolitului se supunu sî facu pendenti dela aprobarea *„episcopului ortodosu.“*

Cele de antâniu suntu in celu mai invederatu contrastu cu invetiatur'a baserecei orientali; era cele dein urma nemicescu de totu sî umbr'a de autonomia a baserecei romane, sî dein metropolitulu facu unu *masculus pictus* in mân'a superintendentelui calvinu.

Este acest'a *credenti'a baserecei ortodose* intru insemnarea, ce se dà la noi adi cuventeloru: baserecà ortodosa, — seau este ea credenti'a baserecei ortodose intru insemnarea usitata in legile Transilvaniei cele dein seclulu alu 16 sî 17?

Singuru numai ce ne ar' poté afirmá cà 2 suntu 7, acelu-a ar' poté dîce sî cumu cà metropolitulu romanu, candu profesá acelu micu numeru de sacramente ale catechismului racotianu, profesá tote 7 sacramentele baserecei orientali; sî candu se supuneá cu totu sinodulu seu dictamineloru superintendentelui calvinu erá metropolitu autonomu sî independente.

Candu dara metropolitulu Simeonu Stefanu sî altii dupa dinsulu, seau pote sî in a-antea dinsului, se au introdusu in scaunulu Belgradului cu conditiunile aceste, cu acesta profesiune de credentia, atunci dinsii au esîtu dein sinulu baserecei orientali sî s'au facutu, cá se nu dîcu mai multu, catechumeni ali baserecei calvine.

Se va obiectá pote: *„diplom'a lui G. Rakoci etc. este unu actu unilaterariu; Domnulu calvinu a potutu scrie intr'ins'a, ce i-a placutu; inse ce-ne se pota dîce, cumu cà metropolitulu sî baserec'a romana s'a involîtu si-a aceptatu acele togmele contrarie relegiunei ortodose?“* — Mai in colo se va dîce pote: *„metropolitulu romanu, candu se chirotoniá in Tier'a romanesca,* *) *dá profesiune*

---

*) Petru Bod. Archivu p. 610 in Nota.

**) Diplom'a data de Georgiu Rakoci metropolitului Simeonu Stefanu la Petru Majoru p. 72 — Archivu p. 629. — Documente ist. p. 115.

***) P. Maioru l. c. dein diplom'a aceea N. 5.

†) Klain, historia Daco romanorum. Foai'a pentru minte. 1862 p. 146. — Depunerea mai multoru metropoliti.

††) Klain l. c. p. 132 sî 145.

†††) Archivu p. 609.

*†) Petru Bod. l. c. Archivu p. 655.

*) Venindu in a-ante cuventulu *chirotonía* observu, cumu cà mai anu-tiertiu unii incepura a parasí acestu cuventu sî a introduce in loculu dinsului neologismulu: *chirotosire*. De unde ore, sî pentru ce acesta scaimbare? cà in Archierateculu grecescu actulu, prein care se santiescu preutii sî episcopii, se insemná prein terminulu χειροτονία; sî terminulu acestu-a *ab immemoriali* este cetatienitu in limb'a romana. — Ce e ore *chirotosirea* aceea?

de credentia intru tote conformu cu credenti'a baserecei orientali, despre care adeveru se pote convinge ori-ce-ne, numai se deschidia condic'a metropoliei dein Bucuresci, seau sî numai „istori'a bas. de Lesviodacsu“, ori „Acte sî fragmente de Cipariu“ p. 234 scq.

Asiá e cu adeveratu, multe diplome de ale domnitoriloru suntu facute cu involîrea personeloru, de cari se trateza intr'insele; multe forà involirea acestoru persone. Sum prea convinsu, cumu cà diplomele de natur'a celei produse, dupa originea loru au fostu acte unilaterali: Rakoci a lucratu singuru, candu a facutu diplom'a de intarire a lui Simeonu Stefanu. Inse deintru una lucrare unilateraria, cá sî acest'a, se face lucrare bilateraria seau pactu adeveratu, in data ce partea de care se trateza,-si dà consensulu seu.

Ací dara ar' fí a se esaminá: ore remasu-a diplom'a aceea pentru totu de-a un'a ceea, ce a fostu la inceputu? seau dora adaugundu-se mai tardîu consensulu sî alu celei alalte pàrti, a devenitu actu bilanterariu? Se vedemu.

Domnitorii sî staturele Transilvaniei de pre la 1550 panà spre 1700 eráu forte netoleranti. Deca-si puneáu ochiulu pre cutare confesiune ori secta relegiosa, aceea nu mai aveá scapare de eli. Persecutiunile loru nu mai aveáu capetu, veghiarea loru spre aceste erá neadormita.

Unu esemplu. Staturele Tranniei, de sî se afláu intre focu sî apa, stremtorite dein coce de turci, dein colo de nemti, totu-si se apucara cu nespusa cerbicía de sterpirea catolicismului. Nece nu repausara, panà ce nu restornara episcopí'a acestei confesiuni panàací prepotenti. Episcopulu catolicu cautà se fuga dein tiera in 1556; sî de atunci panà dupa 1700 in Tranni'a numai unu episcopu catolicu a fostu Demetriu III Napradi (in dîlele cardinalelui Andreiu, Michaliu Eroulu sî Bast'a,) sî sî acestu-a numai in tempu scurtu. Deací in colo *„episcopii alesi ali Tranniei“* au siediutu in Ungari'a sub scutulu imperatului germanu: *) cà de aru fí cutezatu a intrá in Tranni'a, si-aru fi pierdutu vieti'a.

Deca in miediulu mariloru pericle dein secl. 16, staturele sî Domnitoriulu Tranniei a purcesu cu atât'a rigore sî au sugrumatu relegiunea catolica, pote çene-va supune, cumu cà ele in secl. 17, sub Gavrila Betlen sî Georgiu Rakoci, candu poterea sî independenti'a Tranniei ajunsese la cea mai deplenita desvoltare, voru fi fostu mai toleranti? Nu avemu destule monumente, cari se ne probeze chiaru contrariulu?

Potemu dara supune, cumu cà Georgiu Rakoci va fi lasatu, cá conditiunile cuprense in diplom'a lui Simeonu Stefanu se remania litera morta?

Nu sî era nu! Dein contra tota portarea Domnului tierei sî a stateloru ei ne indereptatiesce a supune, cumu cà „alesulu sinodului romanescu,“ de nu s'ar' fi dechiaratu gat'a se guberneze baserec'a romana amesuratu aceloru conditiuni, de locu nu ar' fi capetatu permisiune de a deprende ce-va potestate spirituale a supr'a baserecei de Alb'a Julia, ma inca nece in tiera nu ar' fí fostu suferitu.

Eca pentru ce ne cauta a supune, cumu cà diplomele acele au devenitu acte bilaterali sî prein urmare metropolitulu S. Stefanu sî urmatorii dinsului au aceptatu catechismulu lui Rakoci sî s'au legatu a-lu propune credentiosiloru baserecei loru.

Standu aceste, nervulu obiectiunei a dou'a este taliatu. Profesiunile emise cu ocasiunea chirotonirei nu aru demustrá, de câtu celu multu, cumu cà acesti archierei ali baserecei romane transilvane, pre lunga tota costringerea Domnului tierei, intru anim'a loru au remasu buni „ortodosi.“; inse atâtu nu este destulu. Baserec'a cere, cá ce crede anim'a, se marturisesca gur'a intre ori-ce impregiuràri.

De unde urmeza, cumu cà nesulu intre metropolitulu romanu sî baserec'a calvina nu se pote negá. Nu dein ventu a scrisu P. Bod. *„de unione Valachorum cum reformatis“*; sî nu forà de ori-ce temeliu staturele reformate s'au plansu la comitele Zeau 1702, cumu cà catolicii machineza cá se atraga pre romani dela reformati sî se-i unesca cu se-ne. *) Cà metropolitulu erá prein diplom'a de intarire nu numai dependente dela superintendentele reformatu, cè sî unitu cu reformatii.

Ei! dar' suferintiele unoru metropoliti, scoterea loru dein scaunu, batàiile sî torturele suferite pentru relegiune? Nu suntu ele de ajunsu, cá se arate, cumu cà metropolitii baserecei romane nu au fostu uniti cu reformati? cà de aru fi fostu uniti, atunci nu aru fi fostu espusi aceloru persecutiuni.

Tote aceste nu scadu intru nemicu poterea argumentatiunei nostre de mai susu. Episcopulu Ioane Inocentiu dela Blasiu erá unitu cu baserec'a Romei, sî totu-si fù persecatu de jesuiti, panà morì in lipsa la Rom'a. Metropolitii aceli-a inca, de sî uniti cu calvinii, poteáu fi persecati de calvini, nu numai deintru alte cause, cè chiaru sî pentru relegiune, s. e. deca metropolitii nostri pre lunga totu angagiamentulu luatu nu se poteáu desface de invetiaturele baserecei orientali, nece lucráu cu zelu — pre cumu asceptáu calvinii — pentru inlocuirea loru cu invetiaturele baserecei calvine, amesuratu conditiunei a 2-a.

Asiá Metropolitulu nu se pote considerá, de câtu cá unitu cu baserec'a reformata in gradulu sî mesur'a indicata in conditiunile diplomei colatiunali.

Dar' ore clerulu sî poporulu?

Clerulu romanu dein Transilvani'a pre atunci erá forte apusu; poporulu forà nece-una cultura. Câti aru fi fostu in baserec'a romana, cari se cunosca dogmele

---

*) Memoria episcopatus et episcoporum Transilvaniae l. r. catholicorum, tiparita sî in Siematismulu pre 1834.

*) Archivu p. 653 sî 656.

baserecei orientali? câti, cari se fia potutu trage paralela intre credenti'a baserecei orientali sî intre invetiaturele celei calvine?

Unulu dein misteria-le cele mai adunci ale baserecei orientali este *prefacerea pânei sî a vinului* in sacramentulu Eucharistiei. Calvinii nesuindu a delaturá dein baserec'a romana acestu sacramentu, au introdusu „Pascile", adeca daten'a de a impartî la totu poporulu pane cu vinu, in serbatori'a s. Inviàri, — cá romanii se nu mai scia destinge intre „Cin'a Domnului" sacramentale in baserec'a resaritului sî intre „cuminecatur'a" acest'a calvinesca, sî asiá pre incetulu acest'a dein urma se inlocuesca pre cea de antâniu.

Scopulu s'a ajunsu intru atât'a, cà poporulu cu tempu intru adeveru n'a mai sciutu alege intre un'a sî alalta; ma sî adi suntu forte multi romani, cari — oricâtu i-aru invetiá preutii, — nu sciu destinge intre aceste doue lucrure. *)

Mass'a clerului sî poporului romanu cunosceá celea dein afora ale relegiunei sale, sî cu tota anim'a se tieneá de ele. Remaneá cultulu divinu sî ceremoniele rituali nescaimbate, credentiosii baserecei romane sî preutii ei de pre atunci eráu indestuliti.

Numai asiá ne potemu esplicá unele fapte adeverite ale tempului acelui-a. Reformatii adunáu clerulu romanu la sinodu; calvinulu Veszprémi presiedeá sî lucrurele curgeáu de minune, . . . panà sî destituirea metropolitului ortodosu de Alb'a Julia.

Deci in seclulu alu 17-a s'a datu unu nesu, unu feliu de uniune intre baserec'a romana dein Transilvani'a sî intre cea calvina.

Istorí'a, ce panà acumu, dorere, nu s'a prea interesatu de acestu lucru, are detorenti'a de a-lu cercetá cu tota scrupulosetatea.

Sciu, cà asertele aceste la multi se voru pareá straine sî paradose. Sî mai multu: recunoscu, cumu cà ele intru adeveru suntu straine sî cuntrarie aceloru invetiature sî cunoscentie istorice, cari le intempinàmu la scrietorii nostri sî audîte dela cei ne-amu dedatu a le considerá de adeverate. Chiaru pentru aceea dorescu, cá celi ce le voru cugetá demne de apretiuire, se nu le alàture cu nescari cunoscentie traditiunali; ce cu *adeverulu istoricu*, carele nu e bene a se inneca, nece se pote inneca.

J. M. Moldovanu.

*) Despre Pasci vedi: *P. Maioru ist. bas.* p. 77. — Fia insemnatu aci sî aceea, cumu cà unu mare barbatu de statu alu Romaniei, prea eruditulu M. C. dîse in siedenti'a Camerei dela 1 Martiu 1872: „Eu declaru, cumu cà comuniunea nostra sî a luteraniloru e aceea-si." Vedi *Romanulu* dein 3 Martiu 1872.

(IV.)

Fasti-i romani.

A. u. c.		A. d. Chr.
1109.	Fl. Juliu Constantiu VIII.	
	Fl. Claudiu Julianu	356
1110.	Fl. Juliu Constantiu IX.	
	Fl. Claudiu Julianu II.	357
1111.	— Datianu	
	— Cereale	358
1112.	— Eusebiu	
	— Hypatiu	359
1113.	Fl. Juliu Constantiu X.	
	Fl. Claudiu Julianu III.	360
1114.	— Tauru	
	— Florentiu	361
1115.	— Mamertinu	
	— Nevitta (Nebita Gothu)	362
1116.	Imp. Fl. Claudiu Julianu III.	
	Fl. Sallustiu Secundu Promotu	363
1117.	Imp. Fl. Jovianu	
	— Varronianu	364
1118.	Imp. Fl. Valentinianu	
	Fl. Valente	365
1119.	Fl. Gratianu	
	— Dagalaiphu	366
1120.	— Lupicinu	
	— Jovinu	367
1121.	Fl. Valentinianu II.	
	Fl. Valente II.	368
1122.	Fl. Valentinianu Caesare	
	— Victor	369
1123.	Fl. Valentinianu Aug. III.	
	Fl. Valente III.	370
1124.	Fl. Gratianu Aug. II.	
	Sex. Aniciu Petroniu Probu	371
1125.	— Modestu	
	— Arintheu	372
1126.	Fl. Valentinianu IV.	
	Fl. Valente IV.	373
1127.	El. Gratianu. III.	
	C. Equitiu Valente	374
1128.	Nu se sciu	375
1129.	Fl. Valente V.	
	Fl. Valentinianu jun.	376
1130.	Fl. Gratianu IV.	
	Fl. Merobaude	377
1131.	Fl. Valente VI.	
	Fl. Valentinianu jun. II.	378

A. u. c.		A. d. Chr.
1132.	D. Magnu Ausoniu (preta)	
	— Olybriu Hermogenianu	379
1133.	Nu se sciu. (Theodosiu Aug.?) .	380
1134.	— Eucheriu	
	— Syagriu	381
1135.	— Antoniu	
	— Afraniu Syagriu	382
1136.	Fl. Merobaude II. (Orient.)	
	Fl. Saturninu (occid.)	383
1137.	— Recemede (s. Ricomere)	
	— Clearchu	384
1138.	Fl. Arcadiu	
	— Bautone	385
1139.	Fl. Honoriu	
	— Evodiu	386
1140.	Fl. Valentinianu jun. III.	
	— Eutropiu	387
	Desemnatu: — Vettiu Agoriu Praetextatu	
1141.	— Theodosiu II.	
	— Cynegiu	388
1142.	Fl. Timasiu	
	— Promotu	389
1143.	Fl. Valentinianu jun. IV.	
	— Neoteriu	390
1144.	— Tatianu	
	Q. Aureliu Symmachu Eusebiu . . .	391
1145.	Fl. Arcadiu II.	
	Fl. Rufinu	392
1146.	— Theodosiu III.	
	— Abundantiu	
	— Eugeniu (occid.)	393
1147.	Fl. Arcadiu III.	
	Fl. Honoriu II.	394
1148.	— Aniciu Hermogenianu Olybriu	
	— Aniciu Probinu	395
1149.	Fl. Arcadiu IV.	
	Fl. Honoriu III.	396
1150.	Fl. Caesariu	
	— Noniu Atticu	397
1151.	Fl. Honoriu IV.	
	Fl. Eutychianu	398
1152.	— Eutropiu	
	Fl. Malliu Theodoru	399
1153.	Fl. Stilichone	
	— Aurelianu	400
1154.	— Vincentiu	
	— Fravita	401
1155.	Fl. Arcadiu V.	
	Fl. Honoriu V.	402
1156.	Theodosiu jun.	
	— Rumoridu	403
1157.	Fl. Honoriu VI.	
	— Aristaenetu (orient.)	404
1158.	Fl. Stilichone II.	
	— Anthemiu	405
1159.	Fl. Arcadiu VI.	
	— Aniciu Probu	406
1160.	Fl. Honoriu VII.	
	Theodosiu jun. II.	407
1161.	— Aniciu Anthemiu Bassu	
	— Philippu	408
1162.	Fl. Honoriu Aug. VIII.	
	Fl. Theodosiu Aug. III.	409
1163.	— Varane (singuru)	410
1164.	Fl. Theodosiu (singuru)	411
1165.	Fl. Honoriu IX.	
	Fl. Theodosiu V.	412
1166.	— Luciu	
	— Heraclianu	413
1167.	Fl. Constantiu	
	Fl. Constante	414
1168.	Fl. Honoriu X.	
	Fl. Theodosiu VI.	415
1169.	Fl. Theodosiu VII.	
	— Palladiu	416
1170.	Fl. Honoriu XI.	
	Fl. Constantiu II.	417
1171.	Fl. Honoriu VII.	
	Fl. Theodosiu VIII.	418
1172.	— Monaxiu	
	— Plinta	419
1173.	Fl. Theodosiu IX.	
	Fl. Costantiu III.	420
1174.	— Eustathiu	
	— Agricola	421
1175.	Fl. Honoriu XIII.	
	Fl. Theodosiu X.	422
1176.	— Asclepiodotu	
	— Marinianu	423
1177.	— Cassinu	
	— Victore	424
1178.	Fl. Theodosiu XI.	
	Fl. Placidu Valentinianu Caesare . .	425
1179.	Fl. Theodosiu XII.	
	Fl. Placidu Valentineanu II. . . .	426

A. u. c.		A. d. Chr.
1180.	— Hieriu	
	— Ardaburiu	427
1181.	— Felice	
	— Tauru	428
1182.	— Florentiu	
	— Dionysiu	429
1183.	Fl. Theodosiu XIII	
	Fl. Placidu Valentineanu III.	430
1184.	— Aniciu Bassu	
	Fl. Antiochu	431
1185.	Fl. Aetiu	
	— Valeriu	432
1186.	Fl. Theodosiu XIV.	
	Fl. Aniciu Petroniu Maximu	433
1187.	— Areobindu	
	— Aspar	434
1188.	Fl. Theodosiu XV.	
	Fl. Placidu Valentinianu IV	435
1189.	— Senatore	
	— Isidoru	436
1190.	Fl. Aetiu II.	
	— Segisvuldu	437
1191	Fl. Theodosiu XVI.	
	Aniciu Aciliu Glabrio Faustu	438
1192.	Fl. Theodosiu XVII	
	— Festu	439
1193.	Fl. Placidu Valentinianu V.	
	— Anatoliu	440
1194.	— Cyru (singuru)	441
1195.	— Eudoxiu	
	Fl. Dioscoru	442
1196.	Fl. Aniciu Petroniu Maximu II	
	— Pateriu	443
1197.	Fl. Theodosiu XVIII	
	Dec. Caecina Albinu	444
1198.	Fl. Placidu Valentinianu VI.	
	— Nomiu	445
1199.	Fl. Aetiu III.	
	— Aureliu Symmachu	446
1200.	— Alypiu	
	— Ardaburiu	447
1201.	— Rufiu Praetextatu Postumianu	
	— Zeno	448
1202.	— Protogene	
	— Asteriu	449
1203.	Fl. Placidu Valentinianu VII.	
	— Gennadiu Valeriu Corvinu Avienu	450

A. u. c.		A. d. Chr.
1204.	— Marcianu Aug.	
	— Adelphiu	451
1205.	— Asporaciu	
	— Herculanu	452
1206.	— Vincomalu	
	— Opilio	453
1207.	Fl. Studiu	
	Fl. Aetiu IV.	454
1208.	Fl. Placidu Valentinianu VIII.	
	Fl. Anthemiu	455
1209.	Fl. Maeciliu Avitu Imp.	456
1210.	Fl. Constantinu	
	— Rufu	457
1211.	Fl. Leo Thrax Aug.	
	— Maiorianu Aug	458
1212.	Fl. Ricimer	
	Fl. Patriciu	459
1213.	— Magnu	
	— Apolloniu	460
1214.	Fl. Severinu	
	— Dagalaiphu	461
1215.	Fl. Leo Thrax II.	
	Fl. Libiu Severu	462
1216.	Fl. Basiliu	
	— Vivianu	463
1217.	Fl. Rusticu	
	Fl. Aniciu Olybriu	464
1218.	— Basiliscu	
	— Hermenericu	465
1219.	(Theodoricu)	466
1220.	(Procopiu Anthemiu Aug.	467
1221.	Procopiu Anthemiu	468
1222.	Fl. Zeno Isauricu	
	Fl. Marcianu	469
1223.	— Jordane	
	— Severu	470
1224.	Fl. Leo Thrax IV.	
	— Aniciu Probianu	471
1225.	— Festu	
	Fl. Marcianu	472
1226.	— 28. Nu se sciu	472—5
1229.	— Basiliscu II.	
	— Harmatiu	476
1234.	Fl. Placidu Severu	481
1239	Dec. Mariu Venantiu Basiliu	486
1247.	Fl. Asteriu	
	— Praesidiu	494

A. u. c.		A. d. Chr.
1272.	Fl. Eutharicu	519
1277.	— Opilio	524
1280.	— Vettiu Agoriu Basiliu Mavortiu .	527
1282.	— Deciu	529
1293.	— Basiliu jun.	540
1321.	— Justinu Aug. II.	568

Nota. Imperiulu Romanu cadiù de totu in Occidente, er' in Oriente, de si mai sustete, urma de Consuli mai in colo nu se afla, si asia Fastii Romani incetara. In inscriptiunile romane se afla mai multe alte nume de Consuli, pentru cari nu s'au potutu inca defige anii consulatului loru; si e probabile, cà celi mai multi suntu dein numerulu sustitutiloru, mai alesu dein er'a Imperatoriloru dupa Augustu. Dein acea causa noi inca li-amu trecutu. Numele loru in Ordine alfabeticu se potu vedé la Orelli tom. III. pag. (indic.) 102 seq.

Fine.

Cuprensulu ei e:

C. IVNI —	PRIMI
T. FLAVI —	SECVNPI
SEX. CAESONI	CALLISTI
T. FLAVI —	ABASCANTI
Q. POMPEI —	HOMERI
L. VALERI	BASTERNAE
L. BVLLI	EPAPHRODITI

Nota. Cele scrisa aici cu litere menunte, in originale suntu tote cu litere mari, cá cele alalte, er' aici s'au scaimbat pentru mai mare linsiuratate.

NOTITIE DIVERSE.

— Dein Cronicele Romaniei de M. Cogalniceanu, se scrie, cà a esîtu si tom. II., ce noi inca nu l'amu vediutu, er' tom. I. de curundu ne a venitu a mâna, forà se avemu tempu si locu de a ne dá aici parerea.

— Ne a venitu in urma totu prein librarie si editiunea opului Cantemirianu: Descriptio Moldaviae, de A. Papiu Ilarianu, 8⁰ Bucuresci 1872.

— In foli'a unguresca Archeologica: (Archaeologiai Ertesitö) tom. IV p. 136 sub titlu Miscele nr. 43 (tabula rom. honestae missionis) se scrie, cà una asemene tabla de curundu s'a aflatu in Ungari'a, in desiertulu Felsö-Nána dein Comit. Tolna, dein care Comitele Alex. Apponyi a donatu una parte Museului unguresceu dein Pestia, er' cea alalta e inca totu in posesiunea dîsului comite. Lungimea se dîce a fi de 16. 5, er' inaltîmea de 13. 4, si cà s'a comunicatu cu Henzen in Roma.

— (Poste —)

— risqueeorum civitatem dedit. et conubium. cum uxoribus. quas tunc habuisset. cum est civitas. iis. data. aut siqui. caelibes essent. cum. iis quas postea. duxissent. dumtaxat. singuli singulas. A. D. X. K. MART.

Imp. Caesare Traiano. Aug. Ger. II. Sex. Julio Frontino. II. Cos.

Coh. I. Aug. Ituraeor cui praest Callidius. LF. S. Comidienus. dimisso. honesta missione ex pedite P. INSTEIO. AGRIPPAE. F CVRRH

— Incheiandu cu numerulu presente cursulu de patru ani (in locu de siesa) alu acestei folie, in fine amu crediutu de utilitate a adauge unu micu Indice, care urmeza pre pagin'a ultima, de intregu cuprensulu Archivului de panà acì.

In câtu pentru noulu cursu, ce vomu se incepemu in anulu venitoriu 1873, remanemu totu pre lenga program'a cursului inchiaiatu, numai form'a, tempulu, si pretiulu, au in câtu-va se se scaimbe, dupa impregiurarile imperiose, de sub cari nu ne potemu trage.

Nepotendu edà foli'a nostra aici (in Blasiu) dar' de alta parte fiendu constrinsi a face de aci in a-ante espeditiunea chiaru de aici, nu numai ne crescu spesele, dar' ne-se pierde si multu tempu, cu tramiterea in coce si in colo, a manuscripteloru, corectureloru, si a esemplaria-loru, întru atât'a, câtu ne este cu nepotentia, a poté publicà numerii mai in scurtu, de câtu la doue lune una data, inse totu 25 de cole pre anu cá si panà acì.

Terminii voru fi ultimele dîle dein totu a dou'a luna. Formatulu inca, pote se-lu scaimbàmu dein 4⁰ in 8⁰, dein consideratiune, cà nu avemu prospectu de una durata asia lunga, cumu a fostu a cursului primu, de patru ani, er' 25 de cole in 8⁰, pre totu anulu, potu se formeze unu volumu respectabile.

Pretiulu inca dein consideratiunile de mai susu, si dupa ce si tiparirea astadi ne vene mai scumpa de câtu panà acumu, cu multa parere de reu, dar' nu avemu ce face, cauta selu defigemu in cinci floreni val. austr. pre anu pentru internii dein monarchia, — er' pentru esterni intru unu nopoleonu; solviti in a-ante si tramisi franco.

— Esemplaria intrege dein cursulu primu mai avemu, — er' numeri singulari potemu se dàmu numai dein celi dein urma XI—XL. Dn. prof. I. Moldovanu, avù bunetatea de a se insarcinà cu espeditiunea intrega.

— Nr. I. Ian.-Febr. 1873, va aparé in 4 cole, in 29. Febr. a. v. stil. v.

T. Cipariu,
editoriu.

INDICE.

Editoriu: T. CIPARIU.

Imprimeri'a SAM. FILTSCH (*W. Krafft*) in Sabiniu.